

Євтушок Віктор, ст. 4 курсу природничо-географічного факультету;
науковий керівник – к.географ.н., доц. Басюк Т. О. (Міжнародний економіко-
гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, м. Рівне)

ХАРАКТЕРИСТИКА СТАНУ ТА ВИКОРИСТАННЯ ВОДНИХ РЕСУРСІВ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

***Анотація.** У статті виконано оцінку стану та використання водних ресурсів Рівненської області. Проведено аналіз основних показників антропогенного навантаження водокористування на водні ресурси (безповоротний забір води, скид забруднених стічних вод) та показників екологічного стану водних ресурсів області (якість поверхневих вод). Для більш раціонального використання водних ресурсів області запропоновано ряд природоохоронних заходів.*

***Ключові слова:** водні ресурси, антропогенний вплив, якість води.*

***Аннотация.** В статье выполнена оценка состояния и использования водных ресурсов Ровенской области. Проведен анализ основных показателей антропогенной нагрузки водопользования на водные ресурсы (безвозвратный забор воды, сброс загрязненных сточных вод) и показателей экологического состояния водных ресурсов области (качество поверхностных вод). Для более рационального использования водных ресурсов области предложен ряд природоохранных мероприятий.*

***Ключевые слова:** водные ресурсы, антропогенное влияние, качество воды.*

***Annotation.** The estimation of the state and use of water resources of the Rivne area is executed in the article. The analysis of basic indexes of the anthropogenic loading of water consumption on water resources (irretrievable fence lead, upcast of muddy effluents) and indexes of the ecological state of water resources of area (quality of surface-water) is conducted. For more rational use of water resources to the area the row of nature protection measures is offered.*

***Keywords:** water resources, anthropogenic influence, quality of water.*

Раціональне використання водних ресурсів України – один з головних факторів розвитку й розміщення її продуктивних сил. Однак територіальний розподіл водних ресурсів дуже нерівномірний. Тому при їх використанні необхідно враховувати ефективність водокористування, здійснювати лімітування щодо використання і оптимізацію структури водокористувачів, що зумовлюється рівнем антропогенного навантаження

та екологічним станом басейну річок.

За експертними оцінками забезпеченість водними ресурсами в Україні становить близько 50 % потрібного об'єму споживання води. Попри те, що в останні роки спостерігається тенденція до зниження обсягів використання води на потреби галузей народного господарства, а отже, відповідно і зменшення обсягів загального водовідведення, частка забруднених стоків у зворотних водах є досить високою, що викликає в кінцевому підсумку суттєве забруднення водойм стічними водами. Це спричинено недостатньою потужністю очисних споруд, неефективністю їх роботи, внаслідок перевантаження та спрацювання обладнання [1; 2].

Особливого значення набула проблема збереження водних ресурсів як для України в цілому так і для її регіонів. Дефіцит водних ресурсів призводить до того, що здатність водойм до відновлення якості води наближається до критичного рівня і разом з тим зменшується біологічне різноманіття водного середовища. Пізнання функціонування водних екосистем є основою для вирішення багатьох практичних завдань, пов'язаних з підвищенням продуктивності водойм, поліпшенням якості води в них і здійсненням водоохоронних заходів на водозбірній площі [3].

Питанням ефективності використання водних ресурсів, зокрема на території Рівненщини, займалися такі вчені як: М. В. Корбутяк, М. О. Клименко, М. І. Ромась, В. К. Хільчевський, А. В. Яцик та ін.

Мета статті – виконати оцінку сучасного стану та використання водних ресурсів Рівненської області, яка включає визначення основних показників: антропогенного навантаження водокористування на водні ресурси (безповоротний забір води та скид забруднених стічних вод); екологічного стану водних ресурсів області (якість поверхневих вод).

Рівненська область розташована на північному заході України. Її площа становить 20051 км² (3,1 % від загальної території держави).

Клімат області помірно континентальний: м'яка зима, тепле та дощове літо, середньорічна кількість опадів – 600–700 мм.

У геоморфологічному відношенні область поділяється на три частини: Полісся, Волинське лесове плато і Мале Полісся, що розташоване на півдні, між Радивиловом і Острогом, де у нього вклинюються відроги Подільської височини з висотами понад 300 м над рівнем моря.

Територія області розташована у межах Українського кристалічного щита та Волинсько-Подільської плити. Незначна ділянка, на північно-східній окраїні Рівненщини, лежить у межах Прип'ятського прогину [4].

Гідрологічно Рівненщина знаходиться у районі трьох артезіанських басейнів підземних вод: Волино-Подільського, Прип'ятського й Українського басейну тріщинуватих вод. Ресурси підземних вод області оцінюються 3602,5 тис. м³/добу. Балансові запаси підземних вод на розвіданих родовищах – 425,6 тис. м³/добу.

Рівненська область, як і більшість областей західного і північного регіону України, багата на поверхневі води. Територією області протікає 171 річка довжиною понад 10 км, знаходиться 162 озера, 12 водосховищ, 1688 ставків. Загальну характеристику водних об'єктів Рівненської області наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Загальна характеристика водних об'єктів Рівненської області

Назва водного об'єкту	Кількість	Примітка
Річки (довжиною понад 10 км),	171	загальна довжина річок в межах області 4459 км
в т.ч. великі	1	р. Прип'ять
середні	6	р. Стир, р. Іква, р. Горинь, р. Случ, р. Ствига, р. Льва.
малі	164	-
Озера	162	загальна площа – 34,25 км ² сумарний об'єм води майже 108 млн. м ³
в т.ч. найбільші озера	3	Нобель (4,99 км ²), Біле (4,53 км ² , глибина 26,8 м), Острівське (1,12 км ²)
Водосховища	12	загальна площа – 2925 га, сумарний об'єм води – 47,8 млн. м ³
в т.ч. найбільші водосховища	2	Хрінницьке (на р. Стир); Млинівське (на р. Іква)
Ставки	1688	загальна площа 8515 га, акумулюють 93,797 млн. м ³ води

У межах Полісся річки мають невеликі похили (0,3–0,6 м/км), широкі, заболочені заплави, в долинах багато стариць, озер. У південній частині, в межах Волинської височини, похили зростають (1,0– 3,0 м/км), що сприяє збільшенню швидкості течії; долини вузькі та глибокі, ширина заплав невелика. Пересічна густина річкової мережі становить від 0,21–0,31 км/км² на Півдні до 0,3–0,43 км/км² на Півночі. Основне джерело живлення річок - талі снігові води (55–60 % для річок Полісся, 25–45 % для річок Лісостепу)..

Рівненська область за своїм рослинним покривом належить до Східноєвропейської провінції Європейської широколистяної і лісової зони. У рослинному покриві переважають ліси (36 % площі), 10 % займають луки та 7–8 % – болота [4].

Таблиця 2

Характеристика поверхневого стоку

Середньо багаторічний стік, км ³ /рік		Стік багатоводного року, км ³ /рік		Стік маловодного року, км ³ /рік		Водозабезпеченість стоком на одну людину, тис. м ³	
місцевий	сумарний	місцевий	сумарний	місцевий	сумарний	місцевий	сумарний
2,33	6,4	69,17	190,0	0,26	0,63	1,96	5,38

За узагальненими даними державної статистичної звітності за формою 2-ТП (водгосп) у 2014 р. водокористувачами Рівненської області забрано з природних водних об'єктів 206,80 млн. м³ прісної води. Основні показники використання і відведення води (станом на 2014 р.) наведені в табл. 3 та на рис. 1, рис. 2 [5; 6].

Таблиця 3

Основні показники використання і відведення води, млн. м³

Показники		Значення
Забрано води з природних джерел, усього		206,80
у тому числі:	поверхневої	164,41
	підземної	42,39
Використано свіжої води, усього		170,8
у тому числі на потреби:	господарсько-питні	22,8
	виробничі	89,5
	сільськогосподарські	1,40
	зрошення	0
Втрачено води при транспортуванні		5,07
Скинута зворотних вод, усього		111,9
у тому числі:	у підземні горизонти	0
	у накопичувачі	0,4
	у поверхневі водні об'єкти	111,5
Скинута зворотних вод у поверхневі водні об'єкти, усього		111,5
нормативно очищених, усього		32,55
у тому числі:	на спорудах біологічного очищення	20,81
	на спорудах механічного очищення	11,74
нормативно (умовно) чистих без очищення забруднених, усього		72,06
у тому числі:	недостатньо очищених	6,848
	без очищення	0,008

У галузевій структурі водокористування частка комунально-побутового сектору складає 12 % від загального об'єму (20,6 млн. м³); промисловості – 39 % (66,75 млн.м³); сільгосподопостачання – 48 % (81,34 млн.м³), інші галузі 1 % (2,1 млн. м³).

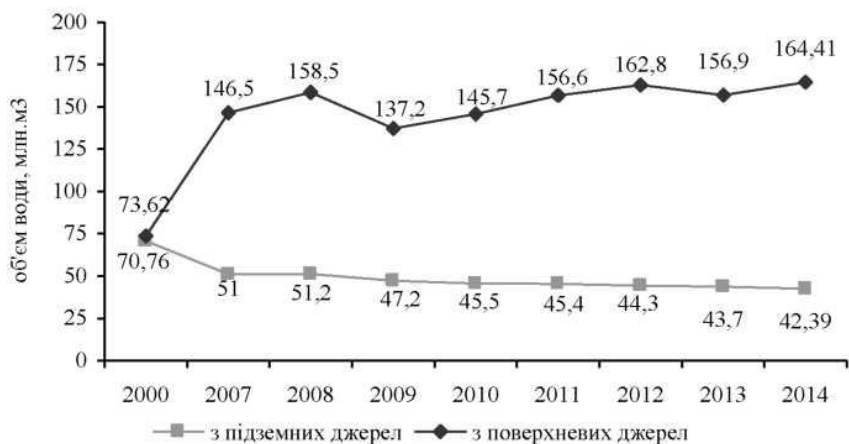

Рис. 1. Динаміка забору води з поверхневих та підземних водних джерел

Рис. 2. Динаміка використання води за основними галузями

економіки

Найбільшого антропогенного впливу в Рівненській області зазнають наступні поверхневі водні об'єкти: р. Замчисько в Костопільському районі (від скиду стічних вод з очисних споруд ДКП «Костопільводоканал») та р. Устя, куди здійснюється скид стічних вод з очисних споруд РОВКП ВКГ «Рівнеоблводоканал». Найбільшими забруднювачами річок в області є також комунальні господарства міст, зокрема Гоцанська дільниця РОВКП ВКГ «Рівнеоблводоканал», Острозьке КП «Водоканал» та ПАТ «Рівнеазот», які здійснюють скид зворотних вод в р. Горинь, КВП ВКГ «Дубноводоканал», що здійснює скид стічних вод після очистки в р. Іква, КП «Березневодоканал» та ТзОВ «Моквинська паперова фабрика», що скидають води в р. Случ, Кузнецовське міське комунальне підприємство, що скидає зворотні води в р. Стир тощо [5; 6].

Погіршенню якості поверхневих вод сприяють скиди недостатньо очищених та неочищених стічних вод комунальних підприємств області, які є найбільшими забруднювачами поверхневих вод, зокрема в містах Дубно, Рокитне, Острог, Млинів, Костопіль, Кузнецовськ, Сарни, Березне, Радивилів та смт Оржів.

За результатами проведених досліджень якості питної води встановлено, що в області спостерігається погіршення якості води на санітарно-хімічні та бактеріологічні показники на об'єктах централізованого господарсько-питного водопостачання, переважно за рахунок мереж сільських та частини відомчих централізованих водопроводів. Санітарно-технічний стан мереж основної частини водопроводів незадовільний – мережі більш як на 50 % зношені.

З метою раціонального використання водних ресурсів області необхідно здійснити ряд заходів, а саме: впровадити системи зворотного водопостачання та безстічного водокористування; впровадити науково обґрунтованих норм зрошення (поливу); зменшити в структурі господарства України частки водоемних виробництв; провести комплекс заходів щодо охорони поверхневих і підземних вод від забруднення тощо.

1. Яцик А. В. Экологические основы рационального водопользования. – К. : Издательство «Генеза», 1997. – 640 с. **2.** Малі річки України: Довідник / А. В. Яцик, Л. Б. Бишовець, Є. О. Богатов та ін.; за ред. А. В. Яцика. – К. : Урожай, 1991. – 296 с. **3.** Яцик А. В. Водогосподарська екологія / А. В. Яцик // – К. : Генеза, 2004. – № 4 – 480 с. **4.** Коротун І. М. Географія Рівненської області / І. М. Коротун, Л. К. Коротун. – Рівне, 1996. – 274 с. **5.** Регіональні доповіді про стан навколишнього природного середовища в Рівненській області за 2009–2014 роки. Режим доступу: http://www.ecorivne.gov.ua/report_about_environment/ **6.** Екологічний паспорт Рівненської області за даними 2005–2014 рр. – [Електронний ресурс] // Режим доступу: menr.gov.ua/protection/protection1/rivnenska.

